

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Π. Π. Παναγιώτου, *Οί Ίωνες προσωκρατικοί στοχαστές*, Νέα Σύνορα, έκδ. υπό Α. Α. Λιβάνη, Ἀθήναι 1988, 366 σσ.

Ὁ λόγιος καί φιλοσοφῶν Ὁμότιμος Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Πάνος Παναγιώτου ἐρμηνεύει καί προσεγγίζει, μέ μέθοδο αὐστηρότατη, τήν προσωκρατική πραγματικότητα, ὡς πραγματικότητα ἐν κινήσει ἀπό τοῦ Μύθου εἰς τόν Λόγον, προκειμένου νά ἀποδώσει τόν ἀξιακά πολυδιάστατο χαρακτήρα της. Ἡ θεώρηση τοῦ συγγραφέα, ὡς «εἰς δεύτερον βαθμόν» θεώρηση τῆς ἱστορίας τῶν προσωκρατικῶν ἰδεῶν συνοψίζεται στήν «Εἰσαγωγή, Ἡ Προσφορά τῶν προσωκρατικῶν» (Πβ. σσ. 11-52). Μέσα στήν εἰσαγωγή αὐτήν, ὁ συγγραφεύς ἐπαναθέτει μέ σαφήνεια τά μεγάλα ὄντολογικά, κυρίως, προβλήματα τῆς προσωκρατικῆς διανοήσεως σέ συνάρτηση πρός τόν χῶρο καί τόν χρόνο ἄλλων πολιτιστικῶν κινήσεων εἴτε προγενεστέρων εἴτε μεταγενεστέρων τῆς ἴδιας.

Οἱ γενικές γραμμές πλεύσεως πού ἐκάστοτε οἱ προβληματισμοί τῶν ἀνωτέρω στοχαστῶν διαγράφουν, ἐκτίθενται ἀνά κεφάλαιο· στό κεφάλαιο ὑπό τόν τίτλο «Θαλῆς», σσ. 53-108, ὁ συγγραφεύς ἐπανεξετάζει τίς ἔννοιες τῆς Ὑλῆς, τοῦ εἶναι καί τοῦ γίνεσθαι καθῶς καί τήν συνάφεια μεταξύ τους μέσα στό ἔργο τοῦ Θαλῆ (Πβ. σελ. 59). Οἱ ἔννοιες αὐτές ὀρίζονται καί ὡς καταβολές τῆς ὑπολοίπου φιλοσοφικῆς καί ἐπιστημονικῆς διανοήσεως.

Στό κεφάλαιο ὑπό τόν τίτλο «Ἀναξίμανδρος», σσ. 109-134, ἐπανεκτίθενται οἱ ἀνωτέρω ἔννοιες ὅπως μορφοποιοῦνται στήν ἀναξιμάνδρειο φιλοσοφία. Τό πρόβλημα τώρα «τῆς πρωταρχικῆς δημιουργικῆς οὐσίας τοῦ σύμπαντος» (Πβ. σσ. 110 κ. ἐξ.) μετατίθεται ἀπό τό ὕδωρ στό ἐπίπεδο τοῦ ἀπείρου. Ἡ δυναμική τοῦ ἀπείρου ἐπιτρέπει καί τίς ἀνταλλαγές τῶν συμπαντικῶν στοιχείων τοῦ εἶναι καί τοῦ γίνεσθαι.

Στό κεφάλαιο ὑπό τόν τίτλο «Ἀναξίμενης», σσ. 135-156, ἐπανερμηνεύεται ἡ ἀρχή τοῦ ἀέρα ὡς κοσμογονική ἀρχή καί ὡς μεσότης τῶν δύο προηγουμένων ἀρχῶν. Τήν ἀρχή αὐτή διαμορφώνουν μέσα στο ἔργο τους οἱ Στωϊκοί (Πβ. σσ. 145 κ. ἐξ.), ὁ Ἐμπεδοκλῆς καί οἱ σύγχρονοι φυσικοί τῆς κινητικῆς τῶν ἀερίων.

Στό κεφάλαιο ὑπό τόν τίτλο «Ἡράκλειτος», σσ. 157-229, ὁ συγγραφεύς ἐξαίρει (Πβ. σσ. 180 κ. ἐξ.) τόν ὀργανωτικό χαρακτήρα τῆς μεταβολῆς τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἔννοια τῆς μεταβολῆς, ἔννοια κυρίαρχη μέσα στό ἡρακλείτειο ἔργο, καθορίζει καί τήν σύλληψη τοῦ σύμπαντος ὡς γίνεσθαι παρά ὡς εἶναι ὅπως οἱ Ἐλεᾶτες θά ἤθελαν. Ἡ ἡρακλείτεια σύλληψη τῆς μεταβολῆς καί τοῦ Λόγου τῆς μεταβολῆς αὐτῆς ἐπηρεάζει ὀλόκληρη τήν ρωμαντική σχολή, καί ὄχι μόνον αὐτήν, τῆς ὁποίας ἀρχηγέτης εἶναι ὁ Hegel (Πβ. σσ. 210 κ. ἐξ.).

Στό κεφάλαιο ὑπό τόν τίτλο «Ἀναξαγόρας», σσ. 231-282, ὁ συγγραφεύς ἐπανερμηνεύει τήν κοσμογονική ἀρχή τοῦ Νοῦ καί τήν ἀποκαθαίρει ἀπό θεολογικές - τελεολογικές παρεμβολές μεταγενεστέρων στοχαστῶν (Πβ. σσ. 257 κ. ἐξ.).

Στά κεφάλαια ὑπό τόν τίτλο «Ἀρχέλαος» καί «Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης», ἀντίστοιχα

σσ. 283-287 και σσ. 289-298, ο συγγραφεύς επανεξετάζει την συγγένεια των απόψεων των δύο άνωτέρω στοχαστών προς εκείνες του Άναξαγόρα.

Στό κεφάλαιο υπό τον τίτλο «Λεύκιππος» σσ. 299-315, ο συγγραφεύς επανεξετάζει τό πρόβλημα του μή ὄντος μέσα στό ὄν καί σέ συνάρτηση προς τήν κίνηση των ατόμων μερών του τελευταίου μέσα στην φιλοσοφία του Λευκίππου (Πβ. σσ. 305 κ. έξ.).

Στό κεφάλαιο υπό τον τίτλο «Δημόκριτος», σσ. 317-366, ο συγγραφεύς επανεξετάζει μία σχέση διαλεκτική μεταξύ του τυχαίου καί της ανάγκης που φαίνεται νά διέπει τήν άνωτέρω κίνηση (Πβ. σσ. 320 κ. έξ.).

Στό ὄφος, τέλος, του καθηγητου κ. Πάνου Παναγιώτου, στό ὁποῖο επενδύεται ὁλόκληρη ἡ πολυεδρική μεθοδική αναζήτηση των αξιών της προσωκρατικής διανοήσεως καί τό ὁποῖο χαρακτηρίζεται νευρώδες από τά πυκνά καί ένιότε μέ ποιητικό τρόπο διατυπούμενα νοήματα, ὀφείλεται καί ἡ ἐπιτυχημένη απόδοση των χαρακτήρων των αξιών αὐτών.

BIRGINIA M. ΓΚΙΟΥΛΗ
ΑΘΗΝΑΙ

S. Panagiotou, ed., *Justice, Law and Method in Plato and Aristotle*, Academic Printing and Publishing, Edmonton, Alberta, Canada 1987, 210 σσ.

Ὁ καθηγητής κ. Σπύρος Παναγιώτου, ἐκδότης του άνωτέρου τόμου, ἐποπτεύει μίαν ἐπαναδιάρθρωση, μίαν διάρθρωση «εις δεύτερον βαθμόν» δηλαδή, καί μέ αὐστηρότατο φιλοσοφικό τρόπο, των πρακτικῶν του Συνεδρίου του ὁποῖου τό γενικό θέμα ἦταν: "Justice, Law and Philosophy in Classical Athens" (9-10 Νοεμβρίου, 1985) υπό τήν ὀργάνωση του McMaster University (Πβ.: "The volume does not reproduce exactly, however, the proceedings of the conference. In preparing their manuscripts for publication, contributors were given the opportunity to make such changes as they deemed desirable, provided that they did not able the thesis proffered at the conference. Most contributors did take the opportunity to revise or expand their original papers", *Preface*).

Ἡ πολυθεματική αὐτή διάρθρωση, τήν ὁποία ἐξασφαλίζει τό βάθος των ἐνασχολήσεων των συνεισφερόντων στον τόμο αὐτόν, πάντως, συνεπάγεται ἕνα ἕνιαῖο πρῖσμα προβληματικής. Τό πρῖσμα αὐτό προϋποθέτει ἡ ἐπιτυχής κριτική, καί πολλές φορές σέ συνεργασία, (Πβ. *Introduction*, σσ. 1-15) που οἱ συγγραφείς του ἴδιου τόμου ἀσκοῦν τόσο στό πλατωνικό ὄσο καί στό ἀριστοτελικό πρότυπο συλλήψεως της δικαιοσύνης. Ἡ κριτική αὐτή ἀποτελεῖ καί τήν προσπάθεια της ἐπιτυχημένης κατανοήσεως των άνωτέρω προτύπων καί, ἐπί πλέον, των συναφῶν προς τήν άνωτέρω ἀξία της δικαιοσύνης προβλημάτων που οἱ ἴδιοι θέτουν μέσα στά προτυπικά αὐτά πλαίσια.

Κατά περίπτωση, λοιπόν, ὁ καθηγητής κ. Brian Calvert ἐξετάζει στό ἄρθρο του "Plato's *Crito* and Richard Kraut", σσ. 17-33, τήν συνάφεια των δύο πλατωνικῶν διαλόγων, της *Ἀπολογίας* καί του *Κρίτωνος* σέ σχέση προς τό ζήτημα των νομικῶν ὑποχρεώσεων του πολίτη. Εἶναι ἄραγε συνεπεῖς οἱ θέσεις του Σωκράτη ὄσον ἀφορᾶ στό ζήτημα αὐτό μέσα στους δύο αὐτούς διαλόγους; Ἡ θέση του προβλήματος (Πβ. *An Alternative Solution*, σσ. 29-33) μέσα στό άνωτέρω ἄρθρο, καί πάντοτε σέ ἀναφορά προς συναφεῖς θέσεις του καθηγητου κ. Richard Kraut, ὑποδηλώνει σωκρατικά ἠθικά κριτήρια της γνώσεως που δύνανται νά ὑπερβοῦν τίς φαινομενικές διαφορές της ἐφρμογής της ἀξίας της δικαιοσύνης στην πολιτεία.

Ὁ καθηγητής κ. Spiro Panagiotou ἐξετάζει στό ἄρθρο του "Justified Disobedience in the *Crito*?", σσ. 35-50, τό πρόβλημα της ὑπερβάσεως ἡ μή του νομικοῦ καθεστῶτος της πολιτείας ἐκ μέρους του πολίτη. Τό πρόβλημα αὐτό ἐξετάζεται μέσα στά πλαίσια των δημοκρατικῶν διαδικασιῶν της πολιτείας των Ἀθηνῶν, τίς ὁποῖες μία συνεργασία των πολιτῶν δύνανται νά χαρακτηρίζει. Ἡ συνεργασία αὐτή συνεπάγεται καί τήν λειτουργικότητα της δημοκρατίας. (Πβ. II The Argument from the Special Status of the State-Citizen